

&exclusive
john tortiKentleri 21. yüzyıla
taşıyan mimar:

John Torti

Kentsel planlama ve mimarlığın el ele yürüdüğü yenilikçi projelere imza atan ve başta ABD olmak üzere birçok ülkede yeni yaşam alanları yaratan John Torti, imzası haline gelen çizgisini ve tasarım prensiplerini şimdi de İstanbul'da, Ormanada projesiyle hayata geçiriyor.

Crystal City, Washington, ABD

Röportaj: Arda Savcı

prnet
sense your media

Sürdürülebilirlik 21. yüzyılda tüm büyük kentlerin gündeminde ilk sırayı alıyor. Torti Gallas and Partners firması da savaş sonrası Amerika'sının banliyö yaşamının kurgulanmasında edindiği deneyimleri bugün sürdürülebilir kentleşmenin uygulanabilir hale gelmesinde kullanıyor. Türkiye'de de çok sayıda projede imzası bulunan firmanın başkanı ve kavramsal tasarım lideri John Torti ile sürdürülebilirlik, mimari, şehircilik ve bunların İstanbul'daki en yeni buluşma noktası Ormanada üzerine keyifli bir sohbet gerçekleştirdik.

Mimar olmaya nasıl karar verdiniz? Bütün ailem bir şeyler yaratan insanlardan oluşuyordu. İki büyükbabamdan biri demirci, diğeri de New York'ta müteahhitti. Babam ise marangozdu. Bir şeyler yapmak, binalar inşa etmek, yetiştirilme biçimimin önemli unsurlarındandı. Büyüdükçe sanatta yakından ilgilenmeye başladım. Sürekli çizim yapıyordum. Üniversitedeyken teknik tarafı ağır basan bir mühendislik bölümüne girdim ve çıldıracağımı fark ettiğim noktada, sanata ve bina yaratmaya olan tutkumun üzerine gitmeye karar vererek Mimarlık Bölümü'ne geçiş yaptım.

Sürdürülebilirlik günümüzde mimarların üzerinde oldukça düşündükleri bir konu. Sizce bu konuda başanın anahtarı nedir? Günümüzde mimarlar için sürdürülebilirlik bir seçenektan çok zorunluluk halini aldı.

Başarı seviyesiye mimarlar ve müşterilerinin bu konudaki iradesine bağlı. Kendinizi buna adanmanız gerekiyor, yoksa başarıya ulaşmanıza imkan yok. Biz de sürdürülebilirlik üzerine çalışmalar yaparken, bir danışman tutma ya da bu konu üzerinde uzmanlaşacak bir eleman alma seçeneklerini değerlendirdik. Fakat sonuçta ofisteki herkesi sürdürülebilirlik konusunda eğitmeyi tercih ettik. Bu kavramı anlama konusunda kendimize olan güvenimiz arttıkça, sürdürülebilirliğe olan bağlılığımız ve uygulamadaki etkinliğimiz de bir o kadar arttı.

Mimarlıkla şehir planlamasının kol kola ilerlemesi gerektiğini söylüyorsunuz. Bugüne kadar çoğu kentte bunun gerçekleşememesinin nedenleri neler olabilir? 2. Dünya Savaşı'nın ardından dünyanın büyük bir bölümü ekonomik büyüme anlamında bir patlama yaşadı ve bu noktada tarihsel altyapılarını tamamen unuttular. Otomobil ve otoyol miktarında son 60-70 yılda yaşanan patlama birçok ülkenin, insan ve yaya odaklı şehirler inşa etme becerisini köreltti. İstanbul bu açıdan klasik bir örnek. Eski İstanbul dünyanın en başarılı mimar ve şehir planlama anlayışlarından birine sahipti. Büyümenin İstanbul üzerindeki baskısı, trafiği de inanılmaz noktalara getirdi. İnsanlar günlerini nereye kaçta gitmeleri gerektiği üzerine planlar hale geldiler. Bu benim için kabul edilemez bir durum. İşte bu noktada bütünsel anlamda bir şehir planlaması ile mimari tasarım kol kola yürümeli. Eski İstanbul, Roma, Paris ve Güney Carolina'daki Charleston bunun mükemmel birer örneği. İnsanoğlu eskiden bunu nasıl yapacağını biliyordu. Modernizm insanları şehir için bina inşa etme kavramından uzaklaştırdı. Bugünse bizim ve diğer birçok meslektaşımızın yapmaya çalıştığı, bu iki unsuru yeniden bir araya getirmek.

Bize "Yeni Şehircilik" anlayışınızdan biraz bahsedebilir misiniz? Yeni Şehircilik birçok yerde yanlış anlaşılıyor. Bunun bir banliyöleşme hareketi olduğu sanılıyor. Halbuki bu şehir planlamasıyla mimariyi birçok farklı seviyede yeniden bir araya getirme hareketi. Yeni Şehircilik, dört ana prensipten oluşuyor. İlk, kamusal alan; insanların kendilerini rahat hissedebilecekleri şekilde tasarlanması gerekiyor. İstanbul'da Soğukçeşme Sokağı ve Ortaköy bunun en iyi örnekleri. Meydan, insanların kendilerini rahat hissettikleri güçlü bir kamusal alan. Biz de çalışmalarınızda bu gibi güçlü kamusal alanlar ve onları tanımlayan yapılar

&exclusive
john torti

"Bence Hallıç planlı şehirleşmenin en güzel örneklerinden biri. Bunun yanı sıra Haussmann'ın Paris'i ve John Nash'in Londrası da planlı şehirleşmenin başarılı örneklerinden."

tasarılamaya özen gösteriyoruz. İkinci prensipse çeşitlilik. Banliyö alanlarının çoğu aynı türde yapıları farklı alanlarda gruplaştırma eğilimindedir. Şehirçilik bu anlamda bir karışım öne sürüyor. Sadece işlev olarak değil, bina tipleri ve insan çeşitliliği açısından bu karışımı sunan alanlar kentlerin gerçek enerjisini yansıtan yerler oluyor. Bunları bağlantı prensibi takip ediyor. Şehirlerin şehirlere, mahallelerin mahallelere, binaların binalara ve insanların insanlara bağlantı şekli başarılı bir kentsel alan elde etmenin en önemli unsurları. Son olarak da sürdürülebilirlik prensibi geliyor. Bu sadece enerji ve su tüketimi açısından etkinlik sahibi binalar yapmaktan ibaret değil. Arazilerin ve yaşam kalitesinin sürdürülebilir olması da çok önemli. Arabalarda geçirdiğimiz vakti azaltıp çocuklarımızı geçirdiğimiz vakti artırdığımız noktada hayat sizce de çok daha güzel olmaz mı?

Firmanız, sizin başa geçmenizle önce ismini değiştirdi, sonra da "banliyölerin mimarı" değil, "banliyölerin reformcusu" adıyla anılmaya başladı. Bu değişimin nedenini biraz açıklayabilir misiniz? Bu değişimin ana nedeni firmanın banliyölerde iyi mahalleler yaratmak için aşırı çabalaması ve sonunda kaotik ve bütünden kopuk yapılarından ötürü bunun imkansız olduğunu farkına varması. Yani ana neden aslında başarısızlık. Dünyanın tüm şehirlerinde birbirine benzeyen kötü caddeler vardır. Üzerleri otoparklar ve alışveriş merkezleriyle dolu, araba ağırlıklı caddelerdir. 1993 yılında Tunca Iskir ve Tom Gallas'ta birlikte firmanın başına geldiğimde daha kent odaklı bir düşünce yapısına geçme kararı aldık. Başarılı olup olmayacağımızı bilmiyorduk. Ancak sonunda yavaş ama emin adımlarla ilerleyerek başarıya ulaştık. Amacımız sadece

kent merkezlerinde değil, banliyölerde ve hatta yeşil alanlarda bile bu kentsel mahalle bakış açısını uygulamaktı. Yeme-içmeden çalışmaya, eğliteden ibadete hayata dair her şeyin daha küçük ölçekli alanlarda sunulabileceği, insanların her gün saatlerce araba kullanmak zorunda kalmadıkları yaşam alanları öngördük.

Kentsel nüfusa "sürdürülebilirlik" temasıyla tasarladığınız yaşam alanlarını teşvik ediyorsunuz. Peki otomobil bazlı ulaşımın ağırlıkta olduğu kentlerde bu bir paradoksa neden olmuyor mu? Elbette. Hatta İstanbul'un bugün içinde bulunduğu paradoks da bu. Bu değişmeli, değişecek de. Sonsuz miktarda fosil yakıtı sahip olmadığımızı kabul etmemiz gerekiyor. Son 10 yılda şehirden kaçma eğiliminden, şehre dönme ya da şehrin çevresinde, bütünsel yaşam alanları sunan oluşumlara yönelme konusunda ciddi adımlar atıldı. Biz, Florida'da ulaşımın şehirde üretilen elektrik bazlı bir sistemle gerçekleştirileceği yeni bir şehir kuruyoruz. Bu sayede şehir aynı zamanda bir iş gücünü de besliyor olacak. Mevcut büyük şehirler daha fazla toplu taşımaya ihtiyaç duyuyor. Bu bağlamda bireysel otomobilin geleceği son derece karanlık.

"Kentselleşme" önümüzdeki on yılın en güçlü trendlerinden biri olarak gösteriliyor. Böyle bir süreçte kendi kendine yeten, çevre dostu alternatif yaşam alanları ne derece yaygınlaşabilir size? Kendimi örnek gösterecek olursam, Washington'da Beyaz Saray'dan sadece 1 km. ötede çevre dostu bir mahallede yaşıyorum. Çevre dostu yaşam çiftlik yaşamı anlamına gelmiyor. Burada asıl olay tarımın nerede gerçekleştiği. Tüket-

Clarendon Center, Arlington, VA ABD

Ellingwood Apartments, Washington DC ABD

"Son 10 yılda şehirden kaçma eğiliminden, şehre dönme ya da şehrin çeperinde, bütünsel yaşam alanları sunan oluşumlara yönelme konusunda ciddi adımlar atıldı."

yapılardan gelen insan çeşitliliğini kasaba merkezindeki alışveriş, yemek ve sosyalleşme alanlarına yönlendiren bir planlama gibi sürdürülebilirlik prensiplerini uyguladığımız bir proje Ormanada. Özünde yaya nüfusun yaşam kalitesine katkıda bulunan, geleneksel planda tasarlanmış bir kent ya da bir köy. Mimari açıdan da temelini bu geleneksel yapıyı oturtan ancak modern yaşam tarzını alıp onu ileri bir seviyeye taşıyan bir proje. Konutların tasarımı, iç ve dış mekanlar arasındaki bağlantılar, bahçelerde yaratılan mahremiyet alanları, bahçelerin manzaradan optimum seviyede yararlanması, projenin tüm yapılarıyla tepelik alana yerleştiriliş şekli, gerçekten sıra dışı. Bu bağlamda da iki önemli alan sunuyor. Özellikle evde ve bahçede alleye özel mahremiyet alanları ve dışarıya açılan alanları yürümeye teşvik eden, parklara ve köy merkezine bağlayan açık alanlarla sokaklardan oluşan kamusal alanlar.

Güçlü kamusal ve özel alanların varlığı, mimari ve şehir planlamasını çok daha etkin bir şekilde bir araya getiriyor. Eczacıbaşı gibi güçlü bir müşterinin bunu gerçekleştiriyor olması da bizim açımızdan çok büyük avantaj çünkü genelde bu tip projeler ufak çaplı ve daha az beklentili şekillerde gerçekleştiriliyor. Ancak Eczacıbaşı'nın koyduğu hedefler oldukça yüksek.

Planlı şehirleşmenin en güzel örneği sizce nerede? Bence Haliç planlı şehirleşmenin en güzel örneklerinden biri. Nasıl planladı, aşamalı olarak mı meydana geldi bilemiyorum tabii. Bunun yanı sıra Haussman'ın Paris'i ve John Nash'in Londrası da planlı şehirleşmenin başanlı örneklerinden. Leon Krier'in Galler Prensi Charles'ın maddi desteğiyle tasarladığı Poundbury kasabası da öyle.

Sizde en çok iz bırakan mimari akım ya da mimar kimdir? Antik dönem mimarları büyük önem taşıyor. Büyük Rönesans mimarı Andrea Palladio ve onun çağdaşı Mimar Sinan büyük öğretmenler. Tarihin o döneminin sadece mimari stil açısından değil, şehircilik anlamında da büyük önem taşıdığını düşünüyorum. Benim en büyük akıl hocalarım fazla tanınmayan mimarlar arasında. Bunlardan biri Michael Dennis. Kendisi MIT'de de eğitim veriyor ve klasik prensipler üzerine kurulu oldukça modern bir mimari stilin uygulamacısı.

tiğimiz gıdanın sofralarımıza ulaşmak için kıtalar arası bir yolculuğa çıkmadığı bir sistem inşa etmek, geleceğin yaşamını kurgulama açısından büyük önem taşıyor. "Kentsel tarım" bu bağlamda çok önemli bir yeni düşünce.

Türkiye'de de çok sayıda projeye imza attınız. Bunların en yenisiyse Ormanada. Ormanada'yı diğer projelerden farklı kılan özellikler neler? Ormanada, Kreatif Mimarlık'la olan son derece uyumlu bir çalışmanın sonucu. Onu farklı kılan en önemli faktörse modernizme olan ilerici bakış açısı. Güçlü kamusal alanlar; 150 m²'den 500 m²'ye kadar değişiklik gösteren villa ve sraevierden oluşan karma düzen; farklı alt-

&exclusive john torti

Nerede yaşıyorsunuz? Washington DC'nin merkezinde, Dupont Circle adında bir mahallede yaşıyorum.

Washington DC'yi sizin için özel kılan yönler neler? Washington DC harika bir şehir. Şehir planı çok güzel ve ideal bir büyüklüğü var. Bina yükseklikleri maksimum 40 metreyle sınırlanıyor. Bu açıdan Paris ve Roma, Venedik gibi kentlerle benzerlikler taşıyor. Ayrıca doğası da harika. Yılın her döneminde dev bir parkı andırıyor. Ve tabii ki, dünyanın güç merkezlerinden biri ve bu da Washington DC ve orada yaşayan insanların enerjisini yükseltiyor.

Washington DC'deki favori yerleriniz? Favorilerim arasında ilk sırayı bahçem alıyor. Bahçemden sadece bir blok ötede önem taşıdığını düşündüğüm iki cadde bulunuyor; çok sayıda kafe ve bara ev sahipliği yapan 17. Cadde ve Connecticut Avenue. Burada en sevdiğim iki restoran ise Circa ve Sette Osteria. İkisi de enfes yemekler sunan sade mahalle restoranları.

Favori seyahat destinasyonunuz neresi? ABD Virgin Adaları'ndaki Lampshire Koyu. Bana göre dünyanın en güzel yeri orası. Yelken tutkunuyum ve Karayipler'e yelken açtığımda Lampshire Bay'e mutlaka uğrarım. Bunun dışında bugüne kadar en çok seyahat ettiğim ülkeler Türkiye, İtalya ve Fransa. Türkiye'de favorim Kaş. Oraya her gidişimde harika zaman geçirdim. Türkiye'deki bir diğer favorimse Ortaköy. Roma'yı da çok seviyorum. Her mimar ve şehir planlamacısı için laboratuvar niteliğinde bir şehir. Kişisel açıdan en özel ve anlam taşıyan yerse Siena. Bugüne kadar yaşadığım en ruhani an Siena'daki Campanile kulesinin tepesindeydi. Bir anda yağmur yağmaya başladı ve herkes kaçıştı. Tepede bir tek ben kaldım ve 5-10 dakika

boyunca şehir sadece bana aitti. Fransa'da da Loire Vadisi'nde arabayla dolaşmayı çok seviyorum.

Buralardaki favori mekanlarınız? Roma'da Navona Meydanı'nın güneybatı çıkışında Cul de Sac adında bir restoran var. Burası bence Roma'daki en güzel restoran. İstanbul'da Köşebaşı'nı seviyorum. Siena'da ise Campo Meydanı'nın güneyindeki Ristorante Guidoriccio.

Mimari açıdan en çok hangi şehri seviyorsunuz? Roma beni diğer bütün şehirlerden daha çok etkiledi. İstanbul ve Paris gibi şehirler son 20-30 yılda modernizmi çitasını oldukça yükselten şehirler. Sisalar içinde bulunduğumuz dönem modernizmle şehirciliğin yeniden bir araya gelişine tanık oluyor. Paris'teki Arap Enstitüsü, İstanbul'da Kanyon ve Murat Tabanlıoğlu imzası taşıyan Sapphire sürdürülebilirlik adına önemli aşamalar kaydeden yapılar.

